

شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خاوران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خاوران

معاونت پژوهش

مدرسه تخصصی الزهرا (سلام‌الله‌علیها) بندرعباس

عنوان:

**نقد و بررسی دیدگاه‌های دکتر سروش در مسئله
عاشورا و قیام امام حسین (علیه السلام) با تأکید بر
آثار شاگردان علامه طباطبائی**

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر احمد رضا باوقار زعیمی

نگارنده:

سکینه غلباش قره بلاغی

بهار ۱۴۰۲

تحمیدیه

سپاس خدای را که حق ستایشش بالاتر از حد ستایشگران است و نعمت‌هایش مافوق اندیشه شمارشگران. حق‌جویان کوشا از ادای حقش ناتوان‌اند و همت‌های دور پرواز آدمیان از درک و احاطه به مقام شامخش نارسا و حوزه‌اعلای ربوبی‌اش از نفوذ هشیاری هشیاران به دور.

صفات ذات پاکش به مقیاسات و حدود برنیاید و هیچ ترسیم و تصویری مشخص نسازد. اوصاف جلال و جمالش فراسوی زمان است و ماورای برهه‌های معدود و مدت‌های محدود.

با قدرت متعالی‌اش، هستی به مخلوقات بخشید و بادهای جان‌فزا به رحمتش وزیدن گرفت و حرکات مضطرب زمین را با نصب کوه‌های سر برافراشته تعدیل فرمود.

درودهای شریف و برکات‌فزاینده خود را بر بنده و رسولت محمد (صلی‌الله‌علیه‌وآله) بفرست که پایان‌دهنده گذشته است و گشاینده‌ی گره‌های پیچیده. پیامبری که حق را بر مبنای حق اعلان نمود؛ و جوشش‌ها و غلیان باطل‌ها را دفع و خاموش و هیبت شدید و حملات گمراهی‌ها را محو و نابود ساخت. رسالتی را که بر عهده گرفت، با کمال قدرت پیش برد، به امر تو قیام کرد و در راه تحصیل رضای تو برشتافت. در تکاپو به پیش هرگز عقب نشست و در هیچ تصمیمی سستی نورزید. او بود دریافت‌کننده وحی الهی و نگه‌دارنده عهد ربانی و حرکت‌کننده در مسیر اجرای دستور تو تا آنگاه که نور الهی را ابلاغ و در پهنه هستی منتشر ساخت که جویندگان انوار خداوندی را به مقصودشان نائل ساخت و راه را بر گمشده در تاریکی‌های جاهلیت روشن نمود. هم به وسیله او بود که دل‌های فرو رفته در فتنه‌ها و گناهان هدایت گشت. پیامبری عزیز که پرچم‌ها و علائم رهنما را برپا داشت و احکام نورانی خداوندی را ابلاغ و اجرا فرمود. او (بر حقایق و اسرار) امین و نگهبان علم مخفی تو بود و شاهد تو در روز حساب و مبعوث بر حق از طرف تو و فرستاده تو به سوی خلق و سلام و درود بر خاندان پاک و مطهرش همان‌گونه که بر آنان درود فرستاده‌ای و درود بر صالحان، شهدا و اولیاء الهی.

تقدیم

تقدیم به ساحت مقدس پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه وآله) و جانشین برحق ایشان
امیرمؤمنان (علیه السلام)، دختر بزرگوارشان، صدیقه اطهر (سلام الله علیها) و ائمه اطهار (علیهم السلام) و
همچنین تقدیم به روح شامخ همه شهدای اسلام به ویژه شهدای مدافع حرم و روح آسمانی پدر عزیزم
که با دستان پدرانه اش الفبای علم آموزی را به من آموخت.

تقدیر و تشکر

پروردگارا، سپاس بی‌کران تو را که توفیق فرمودی که در این عرصه گام گذارم و در مسیر نورانی اهل بیت (علیهم‌السلام) حضور پیدا کنم.

مولای من صاحب‌الزمان (عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف) با تمام وجودم از شما سپاس‌گزارم که توفیق شاگردی مکتب جدت را نصیب فرمودی. بر خود لازم می‌دارم که از استاد فرهیخته حجت‌الاسلام‌والمسلمین دکتر باوقار که با گفته‌های بلندشان همواره راهنمای بنده در اتمام و اکمال پایان‌نامه بودند، کمال تقدیر و تشکر را داشته باشم. همچنین از تمامی مسئولین مدرسه تخصصی حضرت فاطمه معصومه (سلام‌الله‌علیها) به‌ویژه معاون پژوهش، خانم صمدی و مدیریت محترم، خانم جعفری جهت مساعدت صمیمانه تشکر و قدردانی می‌کنم. از همسر بزرگوار و فرزندان مهربانم که در تمام طول تحصیل، همگام و همراه من بوده‌اند و همچنین مادر عزیزم که با دعا‌های خویش باعث قوت قلب من بود، بی‌نهایت سپاس‌گزارم.

- (۳) امیری، مرضیه و عبداللهی، کبری، «بررسی مقایسه‌ای «انسان‌شناسی» از دیدگاه قرآن و اومانیسم»، دو فصل نامه علمی اختصاصی مطالعات تطبیقی حقوق بشر، شماره اول، ۱۳۹۵.
- (۴) بهشتی، احمد، «نیم‌نگاهی به اومانیسم»، کلامی اسلامی، شماره ۴۵، ۱۳۸۲.
- (۵) حسین زاده، محمد، تحلیلی بر مبانی معرفت‌شناسی مطالعه‌ی نهضت عاشورا، معرفت کلامی، شماره ۲، ۱۳۹۵.
- (۶) _____، مفهوم‌شناسی وحی والهام در لغت، قرآن و روایات، قرآن‌شناخت، شماره ۴، ۱۳۸۸.
- (۷) حسینی قائم مقامی، عباس، «ضابطه‌های نو اندیشی دینی»، کتاب نقد، شماره ۲۶ و ۲۷، ۱۳۸۲.
- (۸) حق پناه، رضا، «دگر اندیشی و نگره‌های التقاطی»، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، شماره ۲۴، ۱۳۷۹.
- (۹) خسروپناه، عبدالحسین، «چیستی معرفت در معرفت‌شناسی معاصر»، اندیشه نوین دینی، شماره ۱، ۱۳۸۴.
- (۱۰) _____، انسان‌شناسی اسلامی، به مثابه‌ی مبنای انسان‌شناسی اجتماعی، مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلام، شماره ۱، ۱۳۸۴.
- (۱۱) _____، «ارزش‌شناخت (۳) نظریه‌ی تلائم و هماهنگی»، کلام اسلامی، شماره ۳۴، ۱۳۷۹.
- (۱۲) _____، موسوی کاشمری، روح الله، «بازخوانی نظریه‌ی قبض و بسط تئوریک شریعت و نقد آن»، اندیشه نوین، شماره ۴۷، ۱۳۹۵.
- (۱۳) _____، میرزایی، رضا، «چیستی انسان‌شناسی»، انسان پژوهی دینی، شماره ۲۴، ۱۳۸۹.
- (۱۴) دادفر، سجاد، «جنگ نزد عرب پیش از اسلام»، فصل نامه مطالعات تاریخی جنگ، شماره اول، ۱۳۹۵.
- (۱۵) درخشه، جلال، نصرت پناه، محمد صادق و فخاری، مرتضی، «بررسی جهان‌شمولی اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر از منظر نقد مبانی اومانیستی آن»، جستارهای سیاسی معاصر، شماره ۲، ۱۳۹۱.

- (۱۶) رضایی، محمد جواد، «تحلیل انتقادی نظریه‌ی ذاتی و عرضی در ادیان»، جستارهای فلسفی دین، شماره ۲، ۱۳۹۸.
- (۱۷) رمضان‌نوی، رضا، «نقد نظریه نصر حامد ابو زید در مورد تاریخ‌مندی زبان قرآن»، مطالعات قرآن پژوهی نور وحی، شماره ۴، ۱۳۹۶.
- (۱۸) رنجبر، محسن، «فلسفه قیام عاشورا»، تاریخ در آیین‌های پژوهش، شماره ۳، ۱۳۸۲.
- (۱۹) رنجبر حسین، محمد، و خلیل فیروزکوهی، سعید، آثار توحید باوری در قیام امام حسین (علیه السلام)، معارف حسینی، شماره ۱۳۹۷، ۱۱.
- (۲۰) رئیس‌یان، غلامرضا و زند اقطاعی، فاطمه، «آسیب شناسی اثبات تاریخ‌مندی قرآن در آثار نصر حامد ابو زید»، حسنا، شماره ۳۲، ۱۳۹۶.
- (۲۱) زرشناس، شهریار، «نگاهی به نظریه قبض و بسط تئوریک کافکا»، آینه محال شریعت، سوره‌ی اندیشه دوره اول، شماره ۲۲، ۱۳۶۹.
- (۲۲) ساجدی، ابوالفضل، «ذاتی و عرضی در دین»، قبسات، سال هجدهم، ۱۳۹۲.
- (۲۳) سبحانی، جعفر، «اقتراح: هرمنوتیک دینی»، قبسات، شماره ۱۷، ۱۳۷۹.
- (۲۴) —، «تحلیلی از: بسط و قبض تئوریک شریعت یا نظریه تکامل معرفت دینی»، کیهان فرهنگی، شماره ۹، ۱۳۶۷.
- (۲۵) سروش، عبدالکریم، «آزادی بیان»، بازتاب اندیشه، شماره ۳۷، ۱۳۸۲.
- (۲۶) —، «اسلام، وحی و نبوت»، بازتاب اندیشه، شماره ۲۷، ۱۳۸۱.
- (۲۷) طالبی، محمدحسین، «ذاتی و عرضی در دین»، معرفت، شماره ۳۲، ۱۳۷۸.
- (۲۸) —، «مبانی تاریخ‌مندی قرآن و تحلیل و نقد مبنای وحی شناختی آن»، فلسفه دین، شماره ۴، ۱۳۹۵.
- (۲۹) —، «تحلیل و بررسی مؤلفه‌های اومانیزم در جریان تهاجم فرهنگی»، فصل نامه آیین حکمت، شماره ۱۲، ۱۳۹۱.

- ۳۰) عباسی، محمد مهدی، امام حسین و احیای دین، نشریه حکومت اسلامی، شماره ۱۳۸۱، ۲۵.
- ۳۱) مشکاتی، محمد و قربانی، زهره، «معرفت دینی، شکاکیت یا قطعیت»، (نقد و بررسی نظریه تکامل معرفت دینی)، پژوهش‌های علوم انسانی نقش جهان، شماره ۹، ۱۳۹۵.
- ۳۲) موسی‌زاده، ابراهیم، «بررسی حقوق انسان از دو دیدگاه غرب و اسلام»، حکومت اسلامی، شماره ۴، ۱۳۹۰.
- ۳۳) میرزایی‌زاده کوهپایه، محمد امین و توانا، محمد علی، «مقایسه مفهوم، ابعاد و حدود آزادی در اندیشه مرتضی مطهری و عبدالکریم سروش»، نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان، شماره ۱۵، ۱۳۹۷.
- ۳۴) میری، محسن، منابع فرهنگ متعالی از منظر قرآن کریم، سراج منیر، شماره ۲، ۱۳۹۲.
- ۳۵) نبویان، محمود، «خدا محوری یا اومانیزم؟»، رواق اندیشه، شماره ۱۳، ۱۳۸۱.
- ۳۶) —، «اسلام و اومانیزم»، رواق اندیشه، شماره ۱۵، ۱۳۸۱.
- ۳۷) نیکزاد، عباس، «تسامح و تساهل در آموزه‌های پیامبر اعظم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) و تفاوت آن با تسامح و تساهل در لیبرالیسم»، اندیشه تقریب، شماره ۹، ۱۳۸۵.
- ۳۸) نیک‌سرشت، پروین و طباطبایی، فاطمه، «تحلیل و بررسی پیامدهای اومانیزم از دیدگاه علامه طباطبایی با تکیه بر تفسیر المیزان»، فصلنامه مطالعات قرآنی، شماره ۳۲، ۱۳۹۶.

– پایان‌نامه‌ها

- ۱) وحدتی‌پور، محبوبه، ذاتی و عرضی در منطق، فلسفه اسلامی و کلام، دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی مشهد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، سال ۱۳۸۸ ه.ش.
- ۲) نجیمی حاجی‌آبادی، اعظم، تبیین رویه تساهل و تسامح در قرآن و سنت پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) و نقد دیدگاه نواندیشان (دکتر علی شریعتی - دکتر عبدالکریم سروش)، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه الهیات، اصفهان، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۶ ه.ش.

– سایت‌ها

- ۱- سروش و شاگردانش را بهتر بشناسیم <https://www.qudson> ۱۴۰۱/۲/۲۵، ۲۳:۰۰، line.ir/news/29960/
- ۲- کتاب – روانشناسی – فلسفه – کتاب های – عبدالکریم – سروش / <https://www.karaktab.com>، ۲۳:۲۰، ۱۴۰۱/۲/۲۵
- ۳- <https://hawzah.Net/fa/magazine/view/89/6240/67192/>، ۱۸:۳۰، ۱۴۰۱/۲/۲۹
- ۴- <https://hasimemotahar.blogsky.com//1391/12//8/post-17/>، ۱۴۰۱/۲/۲۹، ۱۹:۲۰
- ۵- <https://mesbahyaxdi.ir/node/8087>، ۱۰:۴۰، ۱۴۰۱/۲/۳۰
- ۶- <https://www.hawzahnews.com/news/1936448>، خبرگزاری رسمی حوزه ۱۰:۴۰، ۱۴۰۱/۲/۳۰
- ۷- <https://mesbahyazdi.ir/node/8087>، پایگاه اطلاع رسانی آثار حضرت آیت الله مصباح یزدی، ۱۱:۰۵، ۱۴۰۱/۲/۳۰
- ۸- ویکی شیعه <https://fa.wikishia.net/view/>، ۲۰:۱۵، ۱۴۰۱/۲/۳۰
- ۹- خبرگزاری بین المللی شفقنا <https://fa.shafaqna.com/news/14863>، ۲۱:۳۰، ۱۴۰۱/۳/۱
- ۱۰- پایگاه اطلاع رسانی حضرت آیت الله سبحانی tohid.ir/fa/index/articleview?=6000086، ۱۷:۳۰، ۱۴۰۱/۳/۲
- ۱۱- secure.islahaweb.org/contant/2008/3/1211/، ۷:۵۵، ۱۴۰۰/۱۰/۹
- ۱۲- سروش، التقاط و مغالطه basirat.ir/fa/news/26035/

- ۱۳- هامون ایران تارنمای مدنی جنوب ایران [item<https://www.hamooniran.ir](https://www.hamooniran.ir) ، ۱۴۰۱/۱/۳۱، ۲۰:۰۰.
- ۱۴- پایگاه تحلیلی دین پژوهی دین آنلاین [، https://www.dinonline.com](https://www.dinonline.com) ، ۱۴۰۱/۱/۲۹، ۳:۴۰.
- ۱۵- مشرق نیوز <https://www.mashreqhnews.ir> ، ۱۴۰۱/۱/۳۰، ۱۷:۳۰.
- ۱۶- سایت خبری تحلیلی بولتن نیوز [news<https://www.bultannews.com](https://www.bultannews.com) ، ۱۴۰۱/۲/۱، ۰۱:۰۷.
- ۱۷- خبرگزاری رسمی حوزه <http://hawzah.net/fa/Article/view/90586> ، ۱۴۰۱/۲/۱، ۴ / ۵.
- ۱۸- <http://www.dr.soroush.com/Lectures-Persian.htm>